

DOI: 10.59560/18291155-2025.2-58

ՆԱԶԵԼԻ ՍՈՒՔԻԱՍՅԱՆ

ՀՊՏՀ «Հասարակական գիտությունների»
ամբիոնի պրոֆեսոր,
իրավաբանական
գիտությունների դոկտոր,
պրոֆեսոր

**ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ
ԻՐԱՎԱՍՏԵՂԾ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ**

Ամփոփագիր

Ժամանակակից աշխարհում իրավագիտության սկզբունքային և ամենապատասխանատու իրավական տեսական և օրենսդրական նշանակության կարևորագույն հիմնախնդիրներից մեկը պետական իշխանության մարմինների իրավասահմանման գործունեությունն է:

Իրավասահմանումը (իրավաստեղծագործությունը)՝ որպես պետաիրավական ինստիտուտ, ունի բովանդակային մի շարք այնպիսի էական բաղադրիչներ, որոնք հավասարազոր են իրավունքի այնպիսի սկզբունքների, ինչպիսիք են իրավական օրինականությունը, ժողովրդավարությունը, հրապարակայնությունը և այլ հատկանիշներ, որոնք ներհատուկ են իրավական այլ ինստիտուտների, օրինակ՝ գիտականությանը, արհեստավարժությանը:

Իրավաստեղծագործությունը լայն իմաստով՝ որպես իրավական կատեգորիա, ունի բովանդակային կառուցվածքի բաղադրիչներ, որոնք վկայում են վերջինիս փուլերի, տեսակների, օրենսդրության համակարգման, իրավաբանական տեխնիկայի, դրա տարրերի մասին:

Պետական մարմինների իրավաստեղծագործության արդյունքը, դրա ռիսկը խոսում է իրավական ակտի նախագծման պահից «իրավաբանական տեխնիկային» ներկայացվող պահանջների կատարյալ պահպանվածության մասին, որը իրավական ակտի գործնական կիրառման ընթացքում վկայում է այն ստեղծագործած մարմնի հեղինակության, հասարակական կարծիքի և վերլուծությունների, իրավական ակտի տվյալ պահի հասարակական պահանջի և իրավական ճշգրիտ կարգավորումների մասին և իր սպառողական

արժեքով վեր է ածվում նորմատիվային բնույթի առօրյա կիրառման ակտի:

Ժամանակակից իրավագիտության ոլորտում իրավաբանական տեխնիկան՝ որպես իրավունքի մեծարժեք իրավական ինստիտուտ, որպես իրավասահմանման առանցք, իրավագետների կողմից բացահայտվում և քննարկվում է որպես տեսական և կիրառական իրավագիտական առանձին գիտական դասընթաց, ինքնուրույն իրավական կարգավորման ոլորտ, որի իմացությամբ է պայմանավորված պետական մարմինների կողմից ընդունած իրավական ակտերի որակը:

Հոդվածում գիտական բացահայտումների և վերլուծությունների միջոցով ընտրանքային կարգով ուսումնասիրվել է ՀՀ կառավարության վերջին տարիներին տնտեսության բարեփոխումներին ուղղված որոշումներից մեկը, որի մշակման գործընթացները վկայում են, որ նրա հեղինակները անտեսյակ են իրավական ակտին ներկայացվող «իրավաբանական տեխնիկայի» հնարքներից:

Հիմնաբառեր. իրավասահմանում, իրավաստեղծագործություն, իրավաբանական տեխնիկա, սուբսիդիա, տոկոսադրույք, տնտեսական ռիսկ, տնտեսական օժանդակություն, օժանդակության միջոց:

Իրավագիտությունը չի կարող անտարբերությամբ ընդունել այն նոր տերմինաբանական գոյացությունները, որոնք հասարակական կեցության գիտատեխնիկական առաջընթացին համահունչ թելադրում են իրավական գիտություններին և ճանապարհի հարթում նոր իրավական կատեգորիաների և առանձին իրավական ինստիտուտների նորագույն իրավական տերմինաբանության համալրմանը, որոնք իրենց զգացնել են տալիս հատկապես իրավունքի նյութական նորմերի պահանջները գործնականում վարույթային եղանակներով կյանքի կոչելիս:

Նոր իրավական կատեգորիաների, տերմինների, հասկացությունների ձևավորման, դրանց ընկալման, ճանաչողության նպատակներով վերջիններիս տեսական բացահայտումները, կարծում ենք, անհրաժեշտություն են ազգային իրավագիտության նվաճումները մայրենի լեզվում սեփականաշնորհելու և իրավագիտության հարուստ նվաճված դրույթները բազմապատկելու համար:

Գիտական հոդվածի ներկայացված վերտառությունը հեռու է լեզվաբանական նորույթի հավակնությունից, այն առօրյա կիրառմամբ համահունչ է ՀՀ պետական մարմինների իրավասահմանման գործնական բնույթին, որով պայմանավորված են ներկայացուցչական և գործադիր իշխանության մար-

միներնների կողմից ընդունած ինչպես նորմատիվային, այնպես էլ ենթաօրենսդրական ակտերը, որոնք հասարակական, պետական կյանքի կարգավորման հենասյուներն են:

Նպատակը քննարկվող նյութի գործածական շրջանակների ոչնչով չհիմնավորված իրավաբանական և իրավագիտական նոր սահմանումների արմատավորումն է իրավունքի մի շարք այնպիսի ճյուղերում, ինչպիսիք են քաղաքացիական, ֆինանսական, հարկային, մաքսային, բյուջետային, բանկային իրավունքի ճյուղերը, որոնց ներհատուկ է ցանկացած խախտման դեպքում պետական հարկադրանքի կիրառումը:

Իրավագիտական նոր սահմանումները, ըստ էության, հայտնագործություններ են, որոնք տարրական իրավագիտության անտեղյակության, ժամանակին հանձնարարված մասնագիտական նյութերը չյուրացնելու պատճառ են, որով պետական ապարատը համալրած իրավաբան և այլ մասնագիտությունների ներկայացուցիչները, որպես կենսաբանական երևույթ համալրելով պետական ապարատը, վեր են ածվում ընդհանրացված «ռեսուրսի»՝ կորցնելով իրենց մասնագիտական որակները:

Ժամանակակից աշխարհի բոլոր պետություններում, առօրյա գործադիր-կարգադրիչ գործունեությամբ իրենց մեծածավալ աշխատանքների տեսակարար կշռով սահմանազատվում են գործադիր իշխանության մարմինները:

Ներկա ժամանակաշրջանում, մեր երկրի սոցիալ-տնտեսական կյանքում արմատավորվում են սեփականության նոր ձևերը և շուկայական հարաբերությունները, դրվում է գիտության անմիջական արտադրողական ուժի վերածելու խնդիրը, միաժամանակ օրակարգի հարց է դառնում արտաքին տնտեսական հարաբերությունների ուսումնասիրությունը և հասարակության կարիքների համար իրավական նոր և արդյունավետ սահմանումների ամրագրումը, որը բարձրացնում է իրավունքի և իրավակարգավորումների դերը և նշանակությունը պետության իրավաստեղծ գործունեության ոլորտում:

Այսօր, պետությունների արտաքին տնտեսական համագործակցությունն իրականացվում է եվրոպական և Եվրասիական տնտեսական միությունների ակտիվ մասնակցությամբ, որոնք տնտեսական և իրավական մեթոդներով ուղղորդում են պետությունների միջազգային առևտրատնտեսական, ֆինանսական, ռազմական համագործակցությանը՝ խստորեն պահպանելով մասնակից ցանկացած պետության տնտեսական և պետական ինքնիշխանությունը և անվտանգությունը միջազգային բազմաճյուղ համագործակցության ոլորտում:

Տնտեսության և պետական իշխանության սուվերենության և ազգային անվտանգության ապահովման միակ ճշմարիտ ուղին ՀՀ ներկա կառավարությունը տեսնում է գիտելիքահեռք հզոր պետության կառուցմամբ:

Գիտության բնագավառում կառավարության քաղաքականությունը նպատակաուղղված է գիտելիքների բոլոր ճյուղերի դինամիկ առաջադիմության և զարգացման համար նպաստավոր պայմանների ստեղծմամբ առավել հեռանկարային ուղղություններում կադրերի մասնագիտական, նյութական և ֆինանսական ռեսուրսների համակենտրոնացմանը, որը միտված է արագացնել տնտեսական և սոցիալական նախատեսված նպատակների իրականացումը, ապահովել հասարակության հոգևոր զարգացումը, երկրի հուսալի պաշտպանությունը:

Ներկայումս տնտեսական գործունեության ոլորտում ծագող հասարակական հարաբերությունների ռեալ գոյություն ունեցող համակցությունը ինչպես ներքին տնտեսական, այնպես էլ արտաքին առևտրատնտեսական համագործակցության բնագավառում այնքան է ընդլայնվել և բարդացել, որ ծայրահեղ անհրաժեշտություն է առաջացել տնտեսական գործունեության հանրային իրավական կարգավորումը ճանաչել որպես իրավունքի ինքնուրույն ենթաճյուղ: Սա է պատճառը, որ տնտեսական գործունեության հանրային իրավական կարգավորման հիմնախնդիրը իրավունքի տնտեսության մեջ առևտրատնտեսական գործունեության պրակտիկայից բխող անհրաժեշտություն է, իսկ ոլորտը կարգավորող որակապես բարձր օրենսդրության ձևավորումը՝ կենսական անհրաժեշտություն: Տնտեսական բարեփոխումներին համահունչ՝ իրավագիտության ոլորտում խնդիրն այն է, որ պետք է գույքի, ապրանքի, առևտրատնտեսական գործունեության ոլորտում ծավալվող հարաբերությունների հետազոտության միջոցով բացահայտել իրավունքի և ձևավորվող նոր օրենսդրությունը որպես տնտեսվարման հանրային իրավունքի համալիր ենթաճյուղերի կարգավորման առարկայի հասկացություն և այն սահմանազատել ավանդական քաղաքացիական և մասնավոր իրավունքի այլ ճյուղերի կողմից կարգավորվող հասարակական հարաբերություններից:

Ներկայումս, հասարակության զարգացման գիտատեխնիկական առաջընթացի շնորհիվ գիտության նվաճումները ներդնելով նյութական բարիքների արտադրության գործընթացում՝ նպաստում են ապրանքային արտադրության քանակական և որակական փոփոխությունների, արտադրողականության աճի բարձրացմանը: Ձևավորվում են շուկայական տնտեսության նոր, ապրանքային հարաբերություններ, որոնց մասնակիցների (սուբյեկտների) գույքային

իրավունքների պաշտպանությունը տեղիք է տալիս քաղաքացիական միասնական իրավունքի ճյուղի համակարգում նոր՝ «ձեռնարկատիրական», «գործարարական», «առևտրային», «բիզնես», ինչպես նաև «տնտեսական» իրավունքի իրավական ինստիտուտների ի հայտ գալու:

Անդրադառնալով քաղաքացիական իրավունքի համակարգից գույքային իրավունքների հանրային իրավական կարգավորումների սահմանազատմանը՝ որպես համալիր ենթաճյուղի և տնտեսական գործունեության ոլորտում պետական կարգավորում պահանջող արտադրատնտեսական հարաբերությունների ինքնուրույն զանգվածի վկայակոչենք ՀՀ կառավարության «Տնտեսության արդիականացման միջոցառումների մասին» նորմատիվային բնույթի ենթաօրենսդրական ակտերը՝ որպես տնտեսական օրենսդրության նոր զարգացումներ, որոնք իրավական բարեփոխումների ճանապարհով ամրագրում են տնտեսության պետական կարգավորման նոր ձևերի և մեթոդների արմատավորման անհրաժեշտությունը:

Այսօր, ավելի քան երբևէ, ակտիվ աշխատանք է տարվում օրենսդրության համակարգման ուղղությամբ: Այս կապակցությամբ կարևոր նշանակություն է ձեռք բերում իրավունքի համակարգի հետ կապված այնպիսի հիմնախնդիրների ուսումնասիրությունը, ինչպիսիք են՝ իրավունքի և օրենսդրության համակարգի միասնականությունը, իրավունքի նոր ճյուղերի և ենթաճյուղերի սահմանազատումը, ինչպես նաև իրավունքի ներքին ճյուղային կառուցվածքի վերադասավորումներին վերաբերող հարցերը:

«Տնտեսական օրենսդրություն» հասկացությունը՝ որպես իրավական կատեգորիա, ինչպես հիշատակվեց, բոլոր ժամանակներում տնտեսական վեճերի առարկա է: Այսօր էլ իրավագիտության մեջ տնտեսական օրենսդրության կապակցությամբ կարծիքները տարբեր են:

Տնտեսական օրենսդրությունը գործող իրավական օրենսդրության մի մասն է, որին բնորոշ են ընդհանուր օրենսդրության բոլոր սկզբունքները:

Ընդհանրություններով հանդերձ, այն ունի մի շարք առանձնահատկություններ՝ պայմանավորված հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտների տնտեսական հարաբերությունների առանձնահատկություններով: Դրանց ծագման հիմքը արտադրատնտեսական հարաբերությունները, նյութական բարիքների արտադրությունը և բաշխումն են, որոնց իրավական կարգավորումը կազմակերպվում է կենտրոնացված-ուղղահայաց կամ հորիզոնական ներգործության մեթոդներով: Դրանք նպաստում են արտադրության կենտրո-

նացմանը, պետական միասնական հսկողության իրականացմանը ինչպես հանրային, այնպես էլ մասնավոր անհատական գործունեության նկատմամբ:

«Տնտեսական օրենսդրություն» հասկացության և դրա բովանդակության ճիշտ ըմբռնմանը մեծապես օգնում է ՀՀ «Քաղաքացիական օրենսգիրքը», որի 2-րդ հոդվածում, որպես արտադրատնտեսական գործունեության բացատրություն բերված է «Ձեռնարկատիրական գործունեություն» հասկացությունը, ըստ որի՝ ձեռնարկատիրական է համարվում անձի ինքնուրույն, իր ռիսկով իրականացվող գործունեությունը, որի հիմնական նպատակը գույք օգտագործելուց, ապրանքներ վաճառելուց կամ ծառայություններ մատուցելուց շահույթ ստանալն է:

Իրավաբանական գրականության մեջ, հիմք ընդունելով «Ձեռնարկատիրական գործունեություն» հասկացության հիմնական հատկանիշները, այսօր փորձեր են կատարվում լուսաբանել «Տնտեսական գործունեություն» հասկացությունը:

Տնտեսական գործունեություն պետք է համարել օրենքով չարգելված ցանկացած գործունեություն, որն ուղղված է եկամտի (շահույթի) ստացմանը՝ անկախ այդ գործունեության արդյունքում օգուտներ ստանալուց կամ դրանց բացակայությունից:

Հիշատակված ապրանքադրամական արժեքները ձևավորվում, երևան են գալիս ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ իրավաբանական անձանց տնտեսական-տնտեսվարման գործունեության շնորհիվ: Իրավական հիմքը օրենքները և այլ ենթաօրենսդրական ակտերն են, որոնք գույքային իրավահարաբերությունների մասնակիցներին ուղղորդում են ընդհանուր տնտեսության արդիականացման նպատակային միջոցառումների մշակմանը, ինչպես նաև աջակցման տնտեսական և սոցիալական նշանակության խնդիրների լուծմանը:

Քաղաքացիական շրջանառության ոլորտում հասարակական ամբողջական արդյունքը կարող է արտադրվել և բաշխվել ինչպես իշխանակազմակերպական, այնպես էլ կամային-պայմանագրային հարաբերությունների միջոցով, որոնք կարող են դրսևորվել առևտրային կազմակերպությունների փոխադարձ հարաբերություններում՝ աշխատանքների կատարման, ծառայությունների մատուցման, հանձնարարությունների կատարման և այլ եղանակներով: Դրանց մի մասը կարգավորվում է տնտեսական գործունեության հանրային իրավական կարգավորման ենթաճյուղի օրենսդրությամբ ամփոփված իրավական նորմերի միջոցով:

Վերջին տարիներին պետության տնտեսության արդիականացման միջոցառումների իրավական կարգավորմանն ուղղված բոլոր իրավական ակ-

տերն ուղղված են գործունեության այս ոլորտում ծագող հարաբերությունների առանձնահատկությունների բացահայտումներին և վերջիններս այլ իրավահարաբերություններից սահմանազատելու իրավական բավարար հիմքերի ձևավորմանը, որոնք հնարավորություն են ընձեռում վստահորեն խոսել տնտեսական օրենսդրության և նրա ժամանակակից իրավական հայեցակարգերի համապատասխան կոդիֆիկացման մասին, **որը իրավական տեխնիկայի և մշակույթի գերակա պահանջներից մեկն է:**

Անդրադառնալով տնտեսական օրենսդրության, ինչպես նաև ժամանակի պահանջներից բխող տնտեսության արդիականացման միջոցառումների համակարգված օրենսդրության մշակման իրավագիտական բացահայտումներին՝ փաստենք, որ վերը հիշատակված արտադրատնտեսական հարաբերությունների բացահայտումները բերում են մի համոզման, որ տնտեսական օրենսդրության համակարգը օբյեկտիվ երևույթ է, որը ձևավորվում է հասարակական կյանքի ընդհանուր օրինաչափությունների հիմքի վրա: Լինելով իրական գոյություն ունեցող հասարակական հարաբերությունների համակարգի արտացոլումը՝ տնտեսական հարաբերությունները կարգավորող իրավունքի ճյուղի նորմը կառուցվում է ոչ թե մարդկանց կամայական հայեցողությամբ, այլ օբյեկտիվ իրականության հիման վրա, որի աղբյուրը հասարակության ապահովման նյութական բարիքների արտադրությունը, բաշխումը և վերաբաշխումն է: Լայն առումով **տնտեսական իրավունքի նորմը իրավաստեղծ մարմինների սուբյեկտիվ գիտակցական կամային գործունեության արդյունքն է:** Նեղ իմաստով տնտեսական հարաբերությունները կարգավորող իրավունքի նորմերը դառնում են իրավունքի համակարգի բնական տարրեր միայն հասարակական կյանքի նյութական պահանջմունքների օբյեկտիվ արտացոլման դեպքում՝ հասարակական հարաբերություններում սահմանելով նյութական բարիքների արտադրական ու տնտեսական, ինչպես նաև ապրանքադրամական արտադրության բովանդակությունը: Տնտեսական հարաբերություններ կարգավորող իրավունքի ճյուղի նորմերը տնտեսական օրենքների (արժեքի օրենք) օբյեկտիվ պահանջներին համահունչ, իրավաստեղծ մարմնի կամքից անկախ, միավորվում են նորմերի հարաբերականորեն ինքնուրույն խմբում, որոնք կարգավորում են արտադրատնտեսական, ապրանքային հարաբերությունները: Հետևաբար, իրավական նորմը անհատական հայեցողությամբ անթույլատրելի է վերագրել իրավունքի այս կամ այն ճյուղին: Եթե նորմը հրապարակվել է տնտեսական հասարակական հարաբերություններ կարգավորելու համար, ապա այն օբյեկ-

տիվորեն մտնում է այն իրավունքի ճյուղի մեջ, որն ուղղված է արտադրական, ապրանքադրամական հարաբերությունների կարգավորմանը:

Տնտեսական օրենսդրության համակարգը, ինչպես վկայում է գործնական կյանքը, կառուցվում է այլ սկզբունքով: Նրա ձևավորման համար զգալի տեղ է գրավում գիտատեխնիկական առաջընթացը, սուբյեկտիվ գործոնը, որով պայմանավորված են ժամանակակից արտադրական հարաբերությունները, որոնք մարդկային հաղորդակցության փոփոխվող տարատեսակ ձևերի համակցություն են:

Հասարակական կեցության ֆունկցիոնալ հիմքը իրենց բովանդակությամբ տարբեր նյութական և հոգևոր հասարակական հարաբերությունների փոխադարձ կապն ու փոխպայմանավորվածությունն է: Հետևաբար, անհնար է հայտնաբերել հասարակական հարաբերությունների այնպիսի մեկուսացված ոլորտ, որտեղ գերիշխի իրավունքի մեկ ճյուղի կողմից կարգավորման առարկա հանդիսացող հասարակական հարաբերությունների միայն մեկ տեսակ: Այսօր գործնական անհրաժեշտություն է առաջանում իրավական կարգավորման մեջ առանձնացնել հասարակական հարաբերությունների այն զանգվածը, որոնք ծագում են տնտեսության արդիականացման գործընթացների տարբեր ոլորտներում:

Պետական իշխանության մարմինները (օրենսդիր, գործադիր) իրենց իրավաստեղծ (իրավասահման) գործունեության մեջ պետք է հաշվի առնեն հասարակական կյանքի օբյեկտիվ պահանջները: Նրանք ի զորու չեն փոփոխելու իրավունքի որոշակի ճյուղի կողմից կարգավորվող հասարակական հարաբերություններն արտացոլող իրավական նորմերի բովանդակությունը, որի դասական օրինակ է տնտեսական իրավունքի նորմերի օբյեկտիվ առկայությունը:

Ուսումնասիրությունները բերում են այն համոզման, որ տնտեսական օրենսդրության համակարգը իրավունքի աղբյուրների ամբողջություն է, որոնք իրավական նորմերի արտահայտման ձև են հանդիսանում: Այդ պատճառով օրենսդրությունից դուրս իրավունք գոյություն չունի: Նրանք հարաբերակցվում են որպես ձև և բովանդակություն: Կողիֆիկացված օրենսդրության մեջ իրավական նորմերը և նրանց տարբեր կառուցվածքային կազմավորումները ձեռք են բերում արտաքին դրսևորման հնարավորություն: Այս իմաստով տնտեսական իրավունքի համակարգը և օրենսդրության համակարգն ամբողջությամբ համընկնում են: Իրավունքի ճյուղերի և համանուն օրենսդրության գիտական բացահայտումները հուշում են, որ հատկապես տնտեսական օրենսդրության ոլորտում մինևույն նորմատիվ իրավական ակտը

կարող է կարգավորել իրենց բովանդակությամբ տարբեր տեսակի հասարակական հարաբերություններ, ներառելով իրավունքի մի քանի ճյուղերի նորմեր: Այդ պատճառով այն չի կարող ունենալ իրավական կարգավորման միասնական առարկա և մեթոդ: Դա բացատրվում է նրանով, որ իրական կյանքում պահանջ է առաջանում նորմատիվ-իրավական մեկ ակտի կամ խմբի միջոցով կարգավորել ոչ թե հասարակական հարաբերությունների մեկ տեսակ, այլ որոշակի ոլորտում գործող մի ամբողջ խումբ բազմատեսակ հարաբերություններ, որոնք ծագում են արտադրական հարաբերությունների գործընթացում և ուղղված են նյութական բարիքների արտադրությանը:

Նյութական արտադրության ոլորտներում ծագող բազմազան փոխկապված հարաբերությունները, նրանց արդյունավետ կազմակերպման անհրաժեշտությունը պայմանավորում է օրենսդրության համակարգում կառուցվածքային այնպիսի տարրերի ստեղծումը, որոնք չեն համընկնում իրավունքի համակարգի հետ: Այդ պատճառով իրավունքի ճյուղը ոչ միշտ է համապատասխանում օրենսդրության ճյուղին: Խոսքը վերաբերում է տնտեսական իրավունքի ճյուղի և տնտեսական օրենսդրության փոխհարաբերությանը, որը առ այսօր հայրենական իրավագիտության ոլորտում անուշադրության մատնված հիմնախնդիրներից մեկն է, որի ժամանակակից հայեցակարգերի մշակումը մեծ ավանդ կհանդիսանա իրավագիտության մշակույթի համակարգում: Հանրապետության բարձրագույն գործադիր իշխանության իրականացման-իրավաստեղծ գործունեության աջակցության նպատակով իրավական ակտերի մշակման գործընթացների իրավական կողմերի բարելավման իմաստով առաջարկում ենք վերլուծությունների հիման վրա **տնտեսական օրենսդրությունը ըստ տարածքի և ժամանակի գործողության** համակարգել և խմբավորել ըստ՝

ա) համապետական ճյուղային օրենսդրության, որի նորմերը կկարգավորեն միայն տնտեսական իրավունքի ճյուղի առարկա հանդիսացող որոշակի տեսակի հասարակական հարաբերություններ (օրինակ բոլոր սոցիալ-տնտեսական զարգացման պլանային իրավական ակտերը): Այստեղ օրենսդրության ճյուղը համընկնում է իրավունքի ճյուղին (օրինակ՝ հարկաբյուջետային, քաղաքացիական օրենսդրություն):

բ) ներճյուղային տնտեսական օրենսդրության, որը կսահմանի տնտեսական գործունեության առանձին ոլորտների տնտեսաիրավական կարգավորումները (օրինակ՝ արդյունաբերությունը, գյուղատնտեսության կազմակերպման և ֆինանսավորման կարգը):

գ) համալիր տնտեսական օրենսդրության, որը կներառի իրավունքի մի քանի ճյուղեր, որոնք կկարգավորեն արտադրական և ապրանքադրամական բովանդակությամբ հասարակական հարաբերություններ, որոնք կընդգրկեն հասարակական կյանքի համեմատաբար ինքնուրույն ոլորտներ (բյուջետային, հարկային, բանկային, մաքսային, արժույթային): Պարզաբանման նպատակով ընդգծենք, որ տնտեսական համալիր օրենսդրության կարգավորման առարկան, ի տարբերություն իրավունքի ճյուղերի, ոչ թե հասարակական հարաբերությունների տեսակ է, այլ ոլորտ, որն ընդգրկում է նրանց տարբեր տեսակները¹:

Տնտեսության արդիականացման միջոցառումների իրավական կարգավորման օրենսդրությունը՝ որպես օրենսդրության համալիր ճյուղ, իր մեջ ընդգրկում է պետական, վարչական, ֆինանսական, հարկային, քրեական, քաղաքացիական և իրավունքի այլ ճյուղեր, որոնք կարգավորում են տնտեսական շինարարության (տնտեսական, արտադրական, ապրանքադրամական) յուրահատուկ կենսագործունեությունը: Այն կոչված է ապահովելու և կարգավորելու պետության տնտեսական գործունեության ոլորտում արտադրության կազմակերպման, նյութական բարիքների ստեղծման գործընթացում ձևավորվող ապրանքադրամական, ֆինանսական հարաբերությունները:

Տնտեսական օրենսդրությունը պետության գործող միասնական օրենսդրության մի մասն է: Այն արտացոլում է հասարակության տնտեսական և պետական կարգի հիմնական գծերը, ամրապնդում է սովյալ պետության կողմից ընդունված նյութական բարիքների ստեղծման ուսմունքի հիմնական դրույթները:

Տնտեսական օրենսդրության իրավաբանական հիմքը պետության սահմանադրությունն է, որն ամրագրում է նրա տնտեսական կարգը, երաշխավորում է սեփականության ձևերը, շրջակա միջավայրի պահպանությունը, սահմանում է շուկայական տնտեսվարումը, մասնավոր սեփականությունը, ինչպես նաև ազատ և մրցակցային տնտեսական գործունեությունը (Սահմանադրության 10, 11, 12-րդ հոդ.):

Սահմանադրության հիման վրա ընդունված տնտեսության արդիականացման օրենսդրական ակտերը կարգավորվում են տնտեսության ոլորտում ծավալվող արտադրական, արդյունաբերության, ինչպես նաև գյուղատնտես-

¹ Տե՛ս, մանրամասն, **Սուքիասյան Գ.Ա.**, Տնտեսական օրենսդրության իրավագիտական բացահայտումները: Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան, Տեղեկագիր, 1(105)2022, էջ 101-102:

սության արտադրության կազմակերպման և կառավարման ոլորտի ամենատարաբնույթ հարաբերությունները:

Իրավական բացահայտումների արդյունքներով դժվար չէ նկատել, որ տնտեսական օրենսդրությունն այնպիսի հանրային իրավական ակտերի համակցություն է, որոնք սահմանում և կարգավորում են արտադրատնտեսական հարաբերություններից բխող ապրանքանյութական բարիքների արտադրությունը, բաշխումը, վերաբաշխումը, կուտակման և օգտագործման ընթացքում ծագող հարաբերությունները: Այս ամենը դրսևորվում է գույքի կամ նյութական այլ արժեքների ստեղծման գործընթացում և, ըստ անհրաժեշտության, շուկայական հարաբերություններում իրենց վերջնական տեսքով կարող են վերածվել դրամական միջոցների:

Վերը հիշատակված իրավագիտական վերլուծությունները նպատակ են հետապնդում բարձրացնել պետական ապարատի իրավաբանական և իրավագիտական մասնագիտացված ծառայությունների զգոնությունը իրավաստեղծ գործունեությանը ներկայացվող որակական պահանջների բարելավման ուղղությամբ: Խոսքը վերաբերում է իրավագիտության սկզբունքային և ամենապատասխանատու իրավական տեսական և գործնական նշանակության կարևորագույն հիմնախնդիրներից մեկի՝ պետական իշխանության կենտրոնական և տեղական մարմինների իրավաստեղծ գործունեությանը:

Հիմնախնդրի՝ որպես իրավական երևույթի բովանդակությունը իրավագիտության մեջ բնութագրվում է իրավական նորմերի ընդունմանը, փոփոխմանը կամ վերացմանն ուղղված իրավասու պետական և հանրային մարմինների իրավական գործունեություն:

Իրավասահմանումը (իրավաստեղծագործությունը)՝ որպես պետաիրավական ինստիտուտ, ունի բովանդակային մի շարք այնպիսի էական բաղադրիչներ, որոնք հավասարազոր են իրավունքի այնպիսի սկզբունքներին, ինչպիսիք են իրավական օրինականությունը, ժողովրդավարությունը, հրապարակայնությունը և այլ հատկանիշներ, որոնք ներհատուկ չեն իրավական այլ ինստիտուտների, օրինակ՝ գիտականությանը, արհեստավարժությանը¹:

Իրավաստեղծագործությունը լայն իմաստով՝ որպես իրավական կատեգորիա, ունի բովանդակային կառուցվածքի բաղադրիչներ, որոնք վկայում են

¹ Տե՛ս մանրամասն, **Ներսեսյանց Վ.Ա.**, Իրավունքի և պետության տեսություն (բուհական դասագիրք): Ե., «Նաիրի» հրատ., 2001, էջ 180-181:

վերջինիս փուլերի, տեսակների, օրենսդրության համակարգման, իրավաբանական տեխնիկայի, դրա տարրերի մասին:

Պետական մարմինների իրավաստեղծագործության արդյունքը, դրա որակը խոսում է իրավական ակտի նախագծման պահից «իրավաբանական տեխնիկային» ներկայացվող պահանջների խստորոշ պահպանվածության մասին, որը իրավական ակտի գործնական կիրառման ընթացքում վկայում է այն ստեղծագործած (արարած) մարմնի հեղինակության, հասարակական կարծիքի և վերաբերմունքի, իրավական ակտի տվյալ պահի հասարակական պահանջի և իրավական ճշգրիտ կարգավորումների մասին և իր սպառողական արժեքով վեր է ածվում նորմատիվային բնույթի առօրյա կիրառման ակտի:

Հասարակության պետականության զարգացմանը զուգընթաց, պատմականորեն բոլոր պետություններում իրավական ակտերի տեքստերը մշակելիս մշտապես ուշադրության կենտրոնում են պահվել իրավաբանական տեխնիկայի կանոնները: Հիշարժան և ուսուցանելի են հատկապես Ավստրիայի կայսրուհի Մարիա-Թերեզայի կողմից Ավստրիայի քաղաքացիական օրենսգրքի նախագծի մշակման գործընթացում 1772 թ. հեղինակած «իրավաբանական տեխնիկայի» սկզբունքները, որոնց մի մասը այսօր էլ լայնորեն կիրառվում է պետությունների ներկայացուցչական մարմինների իրավաստեղծ գործունեության ընթացքում: Օրինակ, Մարիա-Թերեզան պահանջում էր «իրավական ակտերը մշակելիս հեռու մնալ ցանկացած երկրմաստություններից, անհուսալիությունից, իրավական ակտերի կամ ակտում զետեղված իրավական նորմերի իմաստի և բովանդակության կրկնությունից»¹:

Ժամանակակից պայմաններում իրավաբանական տեխնիկան որպես իրավունքի մեծարժեք իրավական ինստիտուտ իրավագետների կողմից բացահայտվում և քննարկվում է որպես տեսական և կիրառական իրավագիտության առանձին գիտական դասընթաց, ինքնուրույն իրավական կարգավորման ոլորտ: Այլ խոսքով, իրավաբանական տեխնիկայի կարգավորման առարկան իրավական ակտն է, նրանում համակարգված հասարակական հարաբերությունների տեսակային և անհատական օբյեկտները: Իրավաբանական տեխնիկան իրավական հնարքների, միջոցների, կանոնների համակցություն է, որը կիրառվում է իրավական ակտերի նախագծման գործընթացում վերջիններիս որակական կատարելության և իրացման

¹ См. Малько А.В., Ныrkов В.В., Шумди́ков К.В. Теория государства и права. - М.: «Коморус», 2009, էջ 114:

անհատական արդյունավետության ապահովման նպատակով: Իրավաբանական տեխնիկայի միջոցները, կանոնները, ինչպես նաև հնարքները բազմազան են, որոնց խախտումները, շրջանցումները էապես անդրադառնում են իրավական ակտի որակական հատկանիշների վրա՝ անպտուղ դարձնելով իրավական ակտի ներգործության շրջանակները ըստ տարածության, ժամանակի, ինչպես նաև ըստ իրավահարաբերության սուբյեկտների: Ընդգծենք, որ տեխնիկայի միջոցներ են իրավաբանական տերմինները, օրինակ «իրավաբանական անձ», «սուբյեկտիվ իրավունք կամ պարտականություն», «իրավական սահմանափակում» և այլն: Իրավաբանական տեխնիկայի կանոններ են՝ իրավական ակտի լեզուն, լեզվի հասկացությունը, նյութի շարադրանքի փոխկապվածությունը, տրամաբանական կապը, իսկ իրավական ակտի հնարքներ են ակտի անվանումը, ընդունման տեղը, ամսաթիվը, հոդվածները, կետերը և այլ կառուցվածքային հատկանիշները:

Իրավաբանական տեխնիկան առանձնահատուկ է նրանով, որ մայր իրավական ակտի առանձին դրվագները լուսաբանելու համար ակտին կից տրվում են հավելվածներ, կանոններ, հրահանգներ, որոնք ամբողջական են դարձնում իրավական ակտի (օրենքի, որոշման) իմաստը և բովանդակությունը: Վերջիններս իրավասահման գործունեության, կյանքի կոչվող համապատասխան իրավական ակտի անբաժան մասն են և որպես կանոն իրավական ակտի համապատասխան մասերը պետք է հղում պարունակեն այդ հավելվածներին:

Պետական մարմինների իրավաստեղծագործության (իրավասահմանման) բացահայտումները մեծ զգացողություն և ուշադրություն են պահանջում հատկապես իրավական ակտերում գործածվող կամ ապագա շրջանառությունում կիրառման ենթակա իրավաբանական հասկացություններին և տերմիններին:

Իրավաստեղծ գործունեության բարելավմանն ուղղված իրավաբան գիտնականների գիտահետազոտական վերլուծությունների ընդհանրացումների հիման վրա կարելի է պնդել, որ մշակվող ինչպես նորմատիվային, այնպես էլ ենթաօրենսդրական կամ տեղական իշխանության մարմինների համապատասխան իրավական ակտերը պետք է գործածեն կամ կիրառական դարձնեն հասարակությանը, պետական կամ տնտեսական մարմիններին արդեն հայտնի և նրանց կողմից գործնականում կիրառվող իրավական ակտերում սահմանված կամ հանրաձանոթ հասկացություններ կամ տերմիններ: Ձևավորվող իրավական ակտում նոր և բազմիմաստ հասկացությունների, տերմինների,

կատեգորիաների սահմանման դեպքերում, եթե դրանք միանշանակ ընկալման կասկածների տեղիք են տալիս, ապա պարզաբանումների նպատակով այդ իրավական ակտերում պետք է տրվեն դրանց հասկացությունը՝ բացահայտելով բովանդակության իրավական առանձնահատկությունները:

Հավելենք, որ անթույլատրելի է իրավական ակտում արձանագրել այնպիսի հասկացություններ կամ տերմիններ, որոնք չեն օգտագործվել տվյալ իրավական ակտում կամ օրենսդրության տարբեր ճյուղերից հանրահայտ են:

Անթույլատրելի է նաև միևնույն իրավական ակտում սահմանված հասկացությունը կամ տերմինը կրկնել այլ բովանդակությամբ:

Պետական իշխանության մարմինների իրավաստեղծագործական գործունեության արդյունքների (նորմատիվ և ենթաօրենսդրական իրավական ակտերի) մշակման և գործնական կիրառման արդյունավետության գնահատումը հուշում է, որ իրավական ակտը պետք է լինի ամբողջական ու համակարգված, տրամաբանության բոլոր կապերի փոխկապակցվածությամբ, բազմակողմանիորեն կարգավորի իրավական ակտով նախատեսված բոլոր հարաբերությունները:

Գործնականում իրավական կարգավորման ծավալների աննկարագրելի ընդարձակության պատճառով երբեմն միևնույն իրավական ակտով անհնար է կարգավորել ոլորտի բոլոր առանձնահատկությունները: Նման իրադրության պայմաններում գործածության հղված ակտում պահանջվում է պարտադիր հղումների սահմանման ճանապարհով մատնացույց անել այն իրավական ակտերը, որոնցով սահմանված են դուրս մնացած հասարակական հարաբերությունների կարգավորման առանձնահատկությունները:

Պետության և նրա լիազոր մարմինների իրավասահմանման գործունեության տեսական վերլուծությունների իրավագիտական բացահայտումներն արժևորելու, այն առարկայական դարձնելու նպատակով վկայակոչենք ՀՀ գործադիր իշխանության բարձրագույն մարմնի 2020 թ. մարտի 26-ի «Տնտեսության արդիականացման միջոցառումները հաստատելու մասին» թիվ 355-Լ որոշումը և այս որոշման մեջ 2022 թ. օգոստոսի 4-ի ՀՀ կառավարության փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին որոշումը, հատկապես գիտական վերլուծության ներկայացնել 2020 թ. մարտի 26-ի թիվ 355-Լ որոշման «Հավելվածը», որը պաշտոնապես հրապարակվել է 2022 թ. հունվարի 31-ին:

Նկատենք, որ հիշատակված իրավական ակտը (որոշումը)՝ որպես բարձրագույն գործադիր-կարգադրիչ գործունեության մարմնի իրավաստեղծագործություն, դուրս է իրավական ակտերին ներկայացվող իրավաբանական

տեխնիկայի տեսական քննարկումների ներկայացված տարրական կանոններից: Մի կողմ թողնելով առավել էական սկզբունքների հիմնախնդիրները՝ իրավաստեղծագործության մասնագիտական որակները գնահատելու նպատակով ընդգծենք, որ որոշման «հավելվածը» բաղկացած է 8 բաժիններից և ունի 18 հոդված: Առաջին բաժնում սահմանվում է «տնտեսության արդիականացման միջոցառման» նպատակը, օժանդակության ձևը, որը ըստ էության հանգում է տնտեսվարող սուբյեկտների համար մատչելի ֆինանսական միջոցների հասանելիությանը, որը ըստ էության պետք է արդիականացնի արտադրական հնարավորությունները և խթանի ՀՀ նոր տեխնոլոգիաների ներմուծումը:

Անակնկալ է ներկայացվում հատկապես որոշման «հավելվածի» երկրորդ բաժնում, որը կրում է «տնտեսվարողների շրջանակը» վերտառությունը, որի երկրորդ հոդվածում ի ցույց հանրապետության իրավունքի համակարգի, իրավունքի ճյուղերի, ինչպես նաև իրավունքի ընդհանուր և ճյուղային օրենսդրության և դրանցից յուրաքանչյուրի ներքին կառուցվածքի, առանձին իրավական ինստիտուտների հիմնարար հասկացությունների և կատեգորիաների անտեղյակության պատճառով անհիշելի ժամանակներից իրավագետների, տնտեսագետների կողմից մշակված և քաղաքացիական շրջանառության մեջ ամենօրյա, սովորական խոսակցական գործածության շտեմարանից առանձնացնում են «տնտեսվարող» արտահայտությունը և իրավական շուք հաղորդելու նպատակով, որպես նորույթ, հավելվածի երկրորդ գլխի երկրորդ կետում սահմանում են «**տնտեսվարողի**» հասկացությունը՝ հատուկ շեշտադրելով, որ ՀՀ տնտեսվարող է համարվում հանրապետության տարածքում գրանցված և փաստացի գործունեություն իրականացնող մասնավոր առևտրային կազմակերպությունը կամ անհատ ձեռնարկատերը (բացառությամբ լիցենզավորող գործունեություն իրականացնող (բացառությամբ առողջապահության, տրանսպորտի և կրթության բնագավառի կամ պետական մասնակցությամբ առևտրային կազմակերպությունների), որն ապահովում է ստորև թվարկված բոլոր չափանիշների համապատասխանությամբ, ապա հոդվածի 1-ին և 2-րդ ենթակետերով, որպես պարտադիր չափանիշներ ընդգծում ա) բարվոք վարկային պատմություն և բ) բարվոք հարկային պատմություն:

Հոդվածի առարկան, որի նպատակը պետական մարմինների իրավասահմանման հիմնախնդիրների իրավագիտական բացահայտումներն են, ունի աղճատված և անհասկանալի իրավական շարադրանք: Հիշատակված

իրավական ակտի թերությունների հիմնական պատճառներից մեկը իրավագիտությունից անտեղյակությունն է:

Որոշումը և նրա անբաժան մասը կազմող «հավելվածը» մշակողները ժամանակին և այսօր էլ չեն յուրացրել «Քաղաքացիական», «Ձեռնարկատիրական», «Բանկային», «Տնտեսական», ինչպես նաև «Բիզնես» իրավունքի ճյուղերի գործող ուսմունքները, որոնք պատճառ են հանդիսացել հիշատակված որոշումը և վերջինիս «հավելվածը» իրավաբանական գրագիտության հիմքով խոտանելու համար:

Մեր կարծիքի հիմնավորման նպատակով հիշեցնենք ՀՀ իրավունքի համակարգում, ի թիվս այլ իրավունքի ճյուղերի, վերը հիշատակված իրավունքի ճյուղերի առկայությունը և ընդգծենք, որ քննադատվող իրավական ակտը նախագծելիս առաջին պլանում անհրաժեշտ էր տեսնել ՀՀ «Քաղաքացիական իրավունք»-ի ճյուղը և նրա հիշատակված երկու ենթաճյուղերը, առավել ևս որոշման առարկան, հարաբերությունները, օբյեկտները և սուբյեկտները սահմանելիս առաջնորդվել ՀՀ «Քաղաքացիական օրենսգրքի» առաջին հոդվածում ամրագրված բոլոր ելակետային դրույթների, պահանջների անթերի կատարմամբ, որը կկողմնորոշեր և կուղղորդեր որոշման նպատակների և օժանդակության օբյեկտների ճիշտ ընտրությունը, որոշման իրավաբանական տեխնիկայի սկզբունքների և առաջադրվող պահանջների իրավական ամբողջական կարգավորումներին:

Գործող ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը սահմանում է քաղաքացիական շրջանառության մասնակիցներին, ինչպիսիք ֆիզիկական անձինք են՝ ՀՀ քաղաքացիները, օտարերկրյա պետությունների քաղաքացիները, քաղաքացիություն չունեցող անձինք, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետությունը և համայնքները:

Բացահայտումների բովանդակության պարզեցման նպատակով, ավելորդ չհամարելով ընդգծենք, որ քաղաքացիական շրջանառությունը տնտեսական հարաբերությունների միասնական համակարգ է, որի մասնակիցների գույքային հարաբերությունները հիմնականում ծագում են պայմանագրերից՝ առաջացնելով պարտավորական իրավունք: Հետևաբար, գույքային հարաբերությունների մասնակիցները տնտեսական գործունեություն իրականացնող անձինք են, որոնց սեփականության իրավունքը սահմանված է Սահմանադրության 60-րդ հոդվածով, ըստ որի՝ լիազորված են օրինական հիմքով ձեռք բերված սեփականությունը տիրապետել, օգտագործել և տնօրինել սեփական հայեցողությամբ: Այլ խոսքով՝ գույքային հարաբերությունների սուբյեկտները

շուկայական հարաբերություններում սպառողական ապրանքների ձեռք բերման, օգտագործման նպատակով, տնօրինում են իրենց եկամուտները և կապված այդ պահանջմունքների (հոգևոր և նյութական) բավարարման հետ՝ միմյանց հետ մտնում են գույքային հարաբերությունների մեջ:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսդրությունը, պետության տնտեսական գործունեության ոլորտում ծագող գույքային հարաբերությունները շատ հաճախ համարելով առանձնահատուկ, վերջիններիս տալիս է ձեռնարկատիրական, բիզնես, գործարարական, առևտրային, կոմերցիոն, ինչպես նաև տնտեսական հարաբերություններ անվանումը: Պատահական չէ, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքն այս հարաբերություններին հաղորդում է իրավական բնույթ և սահմանում, որ քաղաքացիական օրենսդրությունը և այլ իրավական այտերը, ինչպես հիշատակվել է, կարգավորում են ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնող անձանց միջև կամ նրանց մասնակցությամբ հարաբերությունները (հոդ. 1, կետ 3): Գործող Քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդվածում պարզաբանման նպատակով սահմանվում է «ձեռնարկատիրական գործունեություն» հասկացությունը, ըստ որի՝ ձեռնարկատիրական է համարվում անձի ինքնուրույն, իր ռիսկով իրականացվող գործունեությունը, որի հիմնական նպատակը շահույթ ստանալն է: Օրենսգրքի հետագա սահմանումներից պարզ է դառնում, որ ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնող իրավաբանական անձը հանդես է գալիս որպես «կազմակերպություն», որի քաղաքացիական շրջանառության ամենաբազմազան հարաբերություններին մասնակցությունից ծագող գույքային հարաբերությունները կազմում են քաղաքացիական իրավակարգավորումների առարկան, և ծագում են բացառապես տնտեսության ոլորտում բազմազան «գործունեության» ձևերով, որոնց ծագման հիմքը արտադրատնտեսական հարաբերությունները, նյութական բարիքների արտադրությունը և բաշխումն են, որոնց իրավական կարգավորումը կազմակերպվում է կենտրոնացված-ուղղահայաց կամ հորիզոնական ներգործության մեթոդներով: Նման տնտեսվարմանը նպաստում է արտադրության կենտրոնացման, պետական միասնական հսկողության իրականացումը ինչպես հանրային, այնպես էլ մասնավոր անհատական գործունեության նկատմամբ:

Հետևաբար, Քաղաքացիական օրենսգրքով սահմանված «ձեռնարկատիրական գործունեությունը» ըստ էության տնտեսվարումն է, իսկ տնտեսվարումը իրականացնողները «տնտեսվարողներ» են, որոնց թվին են դասվում գործող ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 4, 5, 6-րդ գլուխներում ամրագրված

քաղաքացիական իրավունքի սուբյեկտները, բացառությամբ «շահույթ» չհետապնդող կազմակերպությունների:

Ուշագրավ է նաև քննարկվող որոշման «հավելվածում» ընդգծված առողջապահության, տրանսպորտի, կրթության բնագավառի ձեռնարկատիրական, բիզնես գործունեություն իրականացնող կազմակերպություններին «տնտեսվարող» չճանաչելը, որը ըստ էության իրավունքի «սահմանափակում է», որը հակասում է գործող Սահմանադրության 59-րդ հոդվածի սահմանումներին, ըստ որի՝ «յուրաքանչյուր ոք ունի տնտեսական, ներառյալ ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունք»: Այս իրավունքի իրականացման պայմանները և կարգը սահմանվում են օրենքով:

Անգամ եթե ընդունենք այս որոշումը որպես իրավաբանորեն կատարյալ ենթաօրենսդրական ակտ, ապա նման սահմանափակումները վկայում են վերջինիս ցածր մշակվածության մասին:

Իրավունքից հեռու շարադրանքի տարօրինակությամբ հետաքրքրություն է ներկայացնում «հավելվածի» երրորդը «օժանդակության ձևերը» 3-րդ բաժնի 3-րդ կետի շարադրանքի բովանդակությունը, որտեղ ասված է, որ օժանդակությունը տրվում է տնտեսվարողներին ՀՀ տարածքում գործող և լիցենզավորված բանկերից կամ վարկային կազմակերպություններից ստացվող նպատակային վարկերի ձևով: Պարզորոշ երևում է, որ վարկերը իրենց բնույթով նպատակային են, տոկոսադրույքները սուբսիդավորված են:

Այնուհետև, նույն շարադրանքում ընդգծվում է, որ վարկերի (լիզինգի) վերադարձի ռիսկն ամբողջությամբ կրում է ֆինանսական կազմակերպությունը:

Պարզվում է, որ որոշման նախագծողները անտեղյակ են նաև գործարարներին աջակցելու պետության բյուջեից ֆինանսավորման և բյուջետային վարկավորման իրավակարգավորումներից, այսինքն բացի գործող քաղաքացիական օրենսդրությունից, անհրաժեշտ էր տիրապետել նաև ՀՀ «Բյուջետային համակարգի մասին» օրենքին, ըստ որի տնտեսվարողին տրամադրվող սուբսիդիան իր բնույթով բաժնային իրավունք է, հետևաբար վարկը չվերադարձնելու դեպքում «ռիսկը» նույնպես կիսվում է, այլապես նման վարկավորումը կորցնում է վարկ ստանալու տնտեսվարողի շահագրգռվածությունը:

Իրավագիտական վերլուծությունները, ինչպես նաև բացահայտումները բերում են այն համոզման, որ պետական մարմինների իրավաստեղծագործական (իրավասահմանման) գործունեությունը հեռու է իրավաստեղծագործական գործունեություն համարվելուց, քանի որ վերջինս ստեղծագործական

աշխատանքի հատուկ տեսակ է, որը կապված է համապատասխան աղբյուրներում հասարակության բոլոր անդամների կյանքի և փոխհարաբերությունների կանոններն ու կարգը սահմանող համապարտադիր իրավական նորմերի որոնման, ձևակերպման և պաշտոնական ամրագրումների հետ:

Այս կանոններն առաջին հերթին պահանջում են իրավասահմանման սուբյեկտների բարձր պրոֆեսիոնալիզմ: Մասնագիտական թերություններն ինչ-որ չափով կարող են հարթեցվել գիտնական-իրավաբանների հանձնարարականների հաշվառմամբ, իրավակիրառ լուծումների նախապատրաստմանը մասնակցող բարձրակարգ մասնագետների օգնությամբ, որը գործնականում պետական մարմինների իրավասահմանման գործընթացներին բնորոշ է:

Օգտագործված նորմատիվ իրավական ակտերի և գրականություն ցանկ

1. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2020 թ. մարտի 26-ի «Տնտեսության արդիականացման միջոցառումը հաստատելու մասին», թիվ 355-Լ որոշում:
2. **Ներսեսյանց Վ.Ա.**, Իրավունքի և պետության տեսություն (բուհական դասագիրք): Ե., «Նաիրի» հրատ., 2001, էջ 180-181:
3. **Малько А.В., Ныркoв В.В., Шушдиков К.В.** Теория государства и права. - М.: «Коморус», 2009, էջ 114:
4. **Սուքիասյան Գ.**, Տնտեսական օրենսդրության իրավագիտական բացահայտումները: Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարան, Տեղեկագիր, 1(105)2022, էջ 101-102:

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЮРИДИЧЕСКОЙ ТЕХНИКИ В ПРАВОТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

В современном мире одной из наиболее принципиальных и ответственных проблем правовой теории и законодательства является деятельность органов государственной власти по правотворчеству.

Правотворчество (юридическое нормотворчество) как государственно-правовой институт включает ряд существенных содержательных

компонентов, которые равнозначны таким принципам права, как законность, демократия, гласность и другие характеристики, присущие иным правовым институтам, например, научности и профессионализму.

Правотворчество в широком смысле как правовая категория обладает компонентами содержательной структуры, которые свидетельствуют о его стадиях, видах, систематизации законодательства, юридической технике и ее элементах. Результат и риски правотворческой деятельности государственных органов отражают строгое соблюдение требований, предъявляемых «юридической технике» с момента разработки проекта правового акта. Это соблюдение свидетельствует об авторитете органа, создавшего акт, общественном мнении и анализе, общественных потребностях в правовом акте на данный момент, а также о точности правового регулирования, что в конечном итоге превращает акт в нормативный документ повседневного применения с высокой потребительской ценностью.

В области современной юридической науки юридическая техника как ценный правовой институт и основа правотворчества раскрывается и обсуждается юристами как отдельная теоретическая и прикладная юридическая дисциплина, самостоятельная область правового регулирования, знание которой определяет качество правовых актов, принимаемых государственными органами.

В статье с помощью научных выводов и анализа выборочно изучено одно из постановлений Правительства Республики Армения, направленных на реформы экономики в последние годы. Процессы разработки этого решения свидетельствуют о том, что его авторы не знакомы с тонкостями «юридической техники», предъявляемыми правовым актам.

Ключевые слова: правотворчество, юридическое нормотворчество, юридическая техника, субсидия, процентная ставка, экономический риск, экономическая поддержка, меры поддержки.

PROVISION OF LEGAL TECHNIQUE IN LAW-MAKING ACTIVITY

Annotation

In the modern world, one of the most fundamental and critical issues in legal theory and legislation is the law-making activity of state authorities.

Law-making (law-making activity), as a state-legal institution, encompasses several essential components that align with legal principles such as legality, democracy, transparency, and other characteristics inherent to legal institutions, such as scientific rigor and professionalism.

In a broader sense, law-making activity as a legal category includes structural components that reflect its stages, types, systematization of legislation, legal technique, and its elements.

The outcome and risks of law-making activity of state bodies highlight the strict adherence to the requirements of "legal technique" during the drafting of a legal act. This adherence reflects the authority of the drafting body, public opinion, and analyses, as well as the public demand for the legal act at a given moment and its precise legal regulation, ultimately transforming it into a normative act of daily practical application with significant consumer value.

In contemporary legal science, legal technique, as a valuable legal institution and the cornerstone of law-making, is explored and discussed by legal scholars as a distinct theoretical and applied legal discipline and an independent area of legal regulation. The quality of legal acts adopted by state bodies depends on the mastery of this discipline.

Through scientific findings and analyses, the article examines, on a selective basis, one of the decisions of the Government of the Republic of Armenia in recent years aimed at economic reforms. The development processes of this decision indicate that its authors were unaware of the intricacies of the "legal technique" required for legal acts.

Keywords: law-making, law-making activity, legal technique, subsidy, interest rate, economic risk, economic support, support measures.

Հոդվածը հանձնված է խմբագրություն 25.05.2025 թ., տրվել է գրախոսության 02.06.2025 թ., ընդունվել է տպագրության 12.06.2025 թ.: